

18. Передвиборна програма кандидата у народні депутати України Михайлішина Віталія Михайловича [2014] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2012/wp030?PT001F01=904#>
19. Програма кандидата у народні депутати від ПП «Народний Фронт» по одномандатному виборчому округу № 201 Федорука Миколи Трохимовича [2014] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2012/wp030?PT001F01=904#>
20. Програма кандидата у народні депутати України Короля Віктора Миколайовича [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cvk.gov.ua/pls/vd2002/WEBPROC0V>
21. Результати голосування в одномандатному виборчому окрузі 31.03.2002. Виборчий округ № 202. Чернівецька область [Електронний ресурс] // Офіційний сайт ЦВК. – Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://www.cvk.gov.ua/pls/vd2002/WEBPROC0V>
22. Червоненко В. Микола Федорук: Чернівці помстились Партії регіонів та Папієву [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://glavcom.ua/articles/8729.html>
23. Чи довіряєте ви політичній рекламі? // Молодий буковинець. – 2002. – 21–27 березня. – № 34. – С. 2.
24. Якщо довірилися президенту, довіртеся його команді, – Якимчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://promin.cv.ua/news/2014/10/10/6997>
25. Bruter M. Citizens of Europe: The Emergence of Mass European Identity / M. Bruter. – London : Palgrave, 2004. – P. 2. – 10.
26. Risse T. A European Identity? Europeanization and the Evolution of Nation-State Identities // M. G. Cowles, J. Caporaso, T. Risse (eds.), Transforming Europe: Europeanization and Domestic Change. – New York : Cornell University Press, 2001. – P. 198–216.
27. Smith R. M. Identities, interests and the future of political science / R. M. Smith // Perspectives on Politics. – 2004. – Vol. 2., June 2004. – № 2. – P. 301–312.

УДК 324:35.075.31(477)+(438)

Слободян Т. З.

ПРЕЗИДЕНТСЬКІ ВИБОРИ В УКРАЇНІ ТА ПОЛЬЩІ

У статті досліджуються президентські вибори в Україні та Республіці Польща з 1990 р. до 2014 р. Основна увага приділяється результатам президентських виборів. Характеризуються основні положення законодавства України та Польщі про вибори президента. Порівнюється активність виборців на президентських виборах України та Республіки Польща.

Ключові слова: вибори, президент, Україна, Республіка Польща, виборча активність, результати виборів

Слободян Т. З. Президентские выборы в Украине и Польше.

В статье исследуются президентские выборы в Украине и Республике Польша с 1990 г. по 2014 г. Основное внимание уделяется результатам президентских выборов. Характеризуются основные положения законодательства Украины и Польши о выборах президента. Сравнивается активность избирателей на президентских выборах Украины и Республики Польша.

Ключевые слова: выборы, президент, Украина, Республика Польша, избирательная активность, результаты выборов.

Slobodian T. Z. Presidential elections in Ukraine and Poland.

The presidential elections in Ukraine and Poland held since 1990 to 2014 are researched in the article. It is determined that the presidential institution in each country has got its own peculiarities. Today it is quite wide spread and used in almost 150 countries.

The principal attention is paid to the results of the elections. The main principals of disposition of a law on presidential election in Ukraine and Poland are characterized.

Six presidential elections have been held in Ukraine since the time of getting its independence. The first presidential elections were held on 1 December, 1991. The second presidential elections were called early and took place in 1994. The third presidential elections were held in 1999. The presidential elections of 2004 were the fourth one. They are marked by three ballots. The fifth presidential elections were held in 2010. The latest presidential elections were held on 25 May, 2014. They were the early presidential elections.

Five presidential elections have been held in Poland since 1990. The presidential elections of 1990 were held in two ballots: on 25 November and 9 December. The presidential elections of 1995 were the second ones and held on 5 and 19 November, 1995. The third presidential elections were held on 8 October. They are marked by one ballot only. The presidential elections of 2005 were held in two ballots (on 9 and 23 October). They were the first elections after entering the EU. Lekh Kaczynski's death caused early presidential elections on 20 June, 2010.

The active participation of voters in presidential elections in both countries is compared. It is determined that the lowest level of participation in presidential elections in Poland was in 2005 (49,74 %) in the first ballot and 50,99 % in the second ballot. The highest level of voters' activity was in 1995 – 64,7 % in the first ballot and 68,2 % in the second ballot. In Ukraine much more active voters are observed. The highest level of voters' activity in presidential elections is observed in 1991 – 84,32 %, the lowest level in 2014 – a little more than 60 %.

The following presidential elections in Poland are planned on 10 May, 2015. In Ukraine they will be held in 2019. The presidential elections in Poland, which are planned on May 2015, will be held in accordance with the voting code for the first time ever. The voting code was adopted in 2011.

Key words: elections, president, Ukraine, Poland, electoral activity, election results.

Президент – це одноособовий виборний глава держави в країнах із республіканською формою правління, який обирається її громадянами або парламентом на термін 4–7 років. Цей інститут на сьогодні є доволі поширеним і застосовується майже у 150 державах світу. Інститут президента у кожній країні має свої особливості. Метою нашого дослідження є аналіз президентських виборів в Україні та в Республіці Польща в період 1990–2014 рр.

Тема виборів є надзвичайно актуальною для політології. Вдосконалення виборчого законодавства, порядку організації та проведення виборів вимагають врахування, крім національних та історичних традицій, також і досвіду та практики інших країн. Зазначена проблематика дуже цікавить науковців. Серед українських учених, які займаються проблематикою виборів, слід виділити Л. Кочубей, А. Романюка, Г. Зеленько, М. Примуша, Ю. Шведу, Ю. Остапця, Р. Балабана, М. Ставнійчук та ін. А серед польських науковців – А. Пясецького, Є. Бучковського, М. Хмай, В. Сжидло, К. Кжекотовську та ін.

Правове регулювання виборів Президента України здійснюється Конституцією України та Законом України «Про вибори Президента України».

Відповідно до положень конституції Президент України є главою держави і виступає від її імені. Президент України є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності країни, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина. Президент України обирається її громадянами на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування строком на п'ять років. Президентом України може бути обраний громадянин України, який досяг тридцяти п'яти років, має право голосу, проживає в Україні протягом десяти останніх перед днем виборів років та володіє державною мовою. Одна й та сама особа не може бути Президентом України більше ніж два строки підряд [5].

Чергові вибори Президента України проводяться в останню неділю березня п'ятого року повноважень Президента України. У разі дострокового припинення повноважень Президента України вибори Президента України проводяться в період дев'яноста днів з дня припинення повноважень. Порядок проведення виборів Президента України встановлюється законом [5].

З часу отримання незалежності в Україні було проведено шість президентських виборів.

Перші вибори Президента України відбулись 1 грудня 1991 р. На виборах застосовувалася мажоритарна система абсолютної більшості. Обраним Президентом України вважався кандидат, який одержав на виборах більше половини голосів виборців, що взяли участь у голосуванні [5]. Але у перших президентських виборах 2-й тур не знадобився. Президента було обрано у першому турі. У всіх регіонах України перше місце отримав Леонід Кравчук, за винятком трьох областей (Львівської, Тернопільської та Івано-Франківської), де переміг В'ячеслав Чорновіл.

В. Чорновола у кандидати в президенти України висунула Рада Народного Руху України. Проте націонал-демократичний табір не зміг об'єднатися і, окрім В'ячеслава Чорновола, на президентських виборах балотувалися також Левко Лук'яненко та Ігор Юхновський. Свій шанс використала та частина номенклатури, яка перейшла на національні позиції і швидко змогла «адаптуватися» до нової ситуації. У виборчій кампанії вони зуміли використати переваги, які давала їм влада. Можна, звичайно, сперечатися, чи можна називати це адміністративним ресурсом, але Леоніда Кравчука було представлено як політика, що привів країну до незалежності та успішно її захищає. Перемога Л. Кравчука над лідером опозиції В. Чорноволом під час президентських виборів пояснюється, зокрема, консервативною орієнтацією українських виборців, які не хотіли так радикально прощатися із минулим. Кравчук позиціонувався у свідомості більшості виборців як політик понаднаціональний, що дозволило йому мирним способом прийти до незалежності України [4].

Результати перших президентських виборів були наступні: Л. М. Кравчук отримав 61,59 %, В. М. Чорновіл – 23,27 %, Л. Г. Лук'яненко – 4,49 %, В. Б. Гриньов – 4,17 %, І. Р. Юхновський – 1,74 %, Л. І. Табурянський – 0,57 %.

Другі вибори Президента України були призначені достроково і відбулися в 1994 р. Причиною призначення дострокових виборів були шахтарські страйки, а також конфлікт між парламентом та президентом, який фактично паралізував владу. Певним поштовхом до вирішення ситуації стали події у Москві, де в 1993 р. конфлікт між Борисом Єльциним та Російською Державною Думою російський президент наважився вирішити розстрілом будинку парламенту [4, с. 29–30].

26 червня проходив перший тур і 10 липня – другий. На виборах застосовувалася мажоритарна система абсолютної більшості. У другому турі для

перемоги теж була потрібна абсолютна більшість, а у разі її відсутності (що було цілком можливо завдяки голосам проти обох) виборча кампанія мала б починатися з початку, але такої проблеми не виникло. Незважаючи на перемогу у першому турі, Леонід Кравчук програв вибори. У другому турі абсолютну більшість отримав Леонід Кучма.

Леонід Кучма виграв вибори не стільки завдяки іншій економічній програмі, скільки ставці на етнолінгвістичні та геополітичні питання. Зокрема, він обіцяв надати російській мові статусу офіційної, а також говорив про потребу укріплення зв'язків з Росією. Саме через ці обіцянки за нього проголосував електорат зі східних та південних областей [4, с. 30].

Результати першого туру були наступними: Леонід Кравчук (незалежний) – 38,36 % (9 977 766); Леонід Кучма (незалежний) – 31,17 % (8 107 626); Олександр Мороз (Соціалістична партія України) – 13,33 % (3 466 541); Володимир Лановий (незалежний) – 9,55 % (2 483 986); Валерій Бабич (незалежний) – 2,48 % (644 263); Іван Плющ (незалежний) – 1,24 % (321 886); Петро Таланчук (незалежний) – 0,55 % (143 361); проти всіх – 3,43 % (892 740) [4, с. 30].

Результати другого туру: Леонід Кравчук – 45,06 %, Леонід Кучма – 52,15 %, проти всіх – 2,80 %.

Треті вибори Президента України відбулись у 1999 р. (31 жовтня – перший тур і 14 листопада – другий тур). Особливістю цих виборів було те, що вони проводилися за новим Законом України «Про вибори Президента України», який набув чинності у березні 1999 р. Прийняття нового закону було зумовлено двома основними чинниками. По-перше, 28 червня 1996 р. була прийнята Конституція України, яка заклала нові підвалини майбутнього українського державотворення і необхідно було привести законодавство у відповідність з її нормами. По-друге, попередній закон про вибори президента містив значну частину відсилочних правових норм з посиланням на конкретні положення Закону України «Про вибори народних депутатів України», прийнятого у 1993 р., що втратив чинність у зв'язку з прийняттям нового закону у 1997 р.

Процедура прийняття чинного закону про вибори Президента України була досить непростю. Було підготовлено і подано п'ять законопроектів. Новий закон «Про вибори Президента України» має низку переваг у порівнянні з попереднім законом. Одна із них – виборчі цензи. Насамперед, на відміну від попереднього закону, законодавець вилучив ценз для ув'язнених, тобто новим законом не передбачається призупинення виборчого права для осіб, які за вироком суду перебувають у місцях позбавлення волі та у місцях примусового лікування. Для активного виборчого права законом обумовлено лише два обмеження: за віком (досягнення 18 років) та для осіб, які визнані судом недієздатними. Для кандидата у Президенти України встановлено більш жорсткий ценз осілоності. Якщо за раніше чинним законом Президентом України міг бути обраний громадянин України, який проживає постійно не менше 5 останніх з 10 років проживання на території України, то за новим законом вимагається постійне проживання на території України протягом усіх останніх перед днем виборів 10 років. Крім того, введено додатковий ценз, відповідно до якого не можуть бути висунуті претендентами на кандидата у Президенти України не лише ті громадяни, які перебувають у місцях позбавлення волі, а й ті, що мають судимість за вчинення умисного злочину, якщо ця судимість не погашена й не знята в установленому порядку [3, с. 11].

Щодо виборчої системи, то нова редакція закону, як і попередня, передбачала проведення виборів Президента України за системою абсолютної більшості. У разі відсутності кандидата, що набрав абсолютну більшість від числа тих, що взяли участь у

виборах, передбачався 2-й тур, у якому змагалися двоє, що набрали найбільше голосів. Але у 2-му турі для перемоги досить було набрати голосів більше, ніж у суперника.

Серед зареєстрованих кандидатів у Президенти України 1999 р.: один – діючий Президент України, тринадцять – народні депутати України, один – міський голова. Одинадцять кандидатів – члени політичних партій. Уперше в історії виборів Президента України кандидатом у Президенти України зареєстровано жінку – Н. М. Вітренко. Повторно брали участь у виборчих перегонках як кандидати у Президенти України Л. Д. Кучма, О. О. Мороз і О. М. Ткаченко. Усі кандидати у Президенти України з вищою освітою. Наймолодшому з кандидатів – М. О. Габеру – на час його участі у виборчій кампанії Президента України виповнилося 39 років, а Г. Й. Удовенко був найстаршим за віком кандидатом у Президенти України [3, с. 138].

Напередодні виборів двоє кандидатів О. М. Ткаченко та В. М. Олійник зняли свої кандидатури, і в кінцевому рахунку у першому турі взяли участь 13 кандидатів у Президенти України. Відповідно до даних ЦВК результати голосування є наступні: Леонід Кучма (незалежний) отримав 9 598 672 голоси (36,49 %); Петро Симоненко (КПУ) – 5 849 077 (22,24 %); Олександр Мороз (СПУ) – 2 969 896 (11,29 %); Наталя Вітренко (ПСПУ) – 2 886 972 (10,97 %); Євген Марчук (незалежний) – 2 138 356 (8,13 %); Юрій Костенко (незалежний) – 570 623 (2,17 %); Геннадій Удовенко (НРУ) (Рух) – 319 778 (1,22 %); Василь Онопенко (СДПУ(о)) – 124 040 (0,47 %); Олександр Ржавський («Сдина Родина») – 96 515 (0,37 %); Юрій Кармазін (ПЗВ) – 90 793 (0,35 %); Віталій Кононов (ПЗУ) – 76 832 (0,29 %); Олександр Базилук (СП) – 36 012 (0,14 %); Микола Габер (ШПУ) – 31 829 (0,12 %). Не підтримали жодного кандидата, тобто проголосували проти всіх – 477 019 виборців (1,81 %) [10].

Переможцем президентських виборів 1999 р. за результатами другого туру став Леонід Кучма, отримавши 15 870 722 голоси (56,25 %). За Петра Симоненка у другому турі віддали свої голоси 10 665 420 (37,80 %) виборців. Не підтримали жодного кандидата 970 181 (3,44 %) [11].

Президентські вибори в Україні 2004 р. були проведені 31 жовтня, 21 листопада та 26 грудня 2004 р. Ці президентські вибори були четвертими виборами, що пройшли в Україні після здобуття незалежності. Їх особливість полягає в тому, що вони проходили у три тури голосування. Результати другого туру були оскаржені лідером опозиції Віктором Ющенко. Вибори проходили у досить важкій політичній атмосфері.

Про своє бажання балотуватися на пост Президента України заявили аж 44 особи, 18 з яких ЦВК відмовила в реєстрації. Два кандидати (В. М. Кононов та Г. С. Черниш) звернулися із заявами про відмову від балотування. Остаточою до виборчого бюлетеня було включено 24 кандидати. Ними були: О. Базилук, Б. Бойко, М. Бродський, Н. Вітренко, В. Волга, М. Грабар, І. Душин, Ю. Збітнев, А. Кінах, Р. Козак, С. Комісаренко, Д. Корчинський, В. Кривобоко, О. Мороз, В. Нечипорук, О. Омельченко, О. Ржавський, М. Рогожинський, П. Симоненко, Л. Черновецький, А. Чорновіл, В. Ющенко, О. Яковенко, В. Янукович.

За результатами голосування 31 жовтня 2004 р. найбільшу кількість голосів виборців отримали В. Ющенко – 11 188 675 голосів (39,90 %) і В. Янукович – 11 008 731 (39,26 %). Оскільки жоден з кандидатів не набрав 50 % (або більше) голосів, 21 листопада відбувся другий тур. За підсумками повторного голосування на виборах Президента України більшість виборців підтримала В. Януковича (15 093 691 особа або 49,46 %). За В. Ющенка віддали свої голоси 14 222 289 виборців, або 46,61 %. Проведення другого туру голосування стало предметом розгляду Верховного Суду України. Віктор Ющенко, його прихильники, міжнародні спостерігачі стверджували, що вибори сфальсифіковані. Наступні події привели до політичної кризи в Україні з широкою мирною демонстрацією, яка отримала назву «Помаранчева революція».

Верховний Суд України анулював офіційні результати. На виконання рішення суду Центральна виборча комісія призначила повторне голосування на 26 грудня 2004 р. За підсумками повторного голосування перемогу здобув В. Ющенко, який отримав 15 115 712 або 51,99 % голосів виборців, за В. Януковича свої голоси віддали 12 848 528 виборців або 44,20 %. Рішення Центральної виборчої комісії про підсумки повторного голосування 26 грудня 2004 р. було оскаржене В. Ф. Януковичем до Верховного Суду України. Проте Верховний Суд України відмовив у задоволенні скарги. Таким чином, Президентом України став Ющенко Віктор Андрійович [6, с. 95].

П'ять виборів Президента України відбулися у 2010 р. Спочатку були призначені Верховною Радою України на 25 жовтня 2009 р., але ця дата була оскаржена чинним Президентом України Віктором Ющенко у Конституційному Суді. Після того, як Конституційний Суд визнав таке рішення протиправним, Верховна Рада призначила вибори на 17 січня 2010 р.

Центральною виборчою комісією було зареєстровано 18 кандидатів: І. Г. Богословська (лідер партії «Віче»); М. Ю. Бродський (член Партії вільних демократів); А. С. Грищенко (член фракції НУНС); Ю. І. Костенко (лідер Української народної партії); В. М. Литвин (лідер Народної партії); О. О. Мороз (лідер Соціалістичної партії); О. В. Пабат (лідер партії «Громадський актив Києва»); В. В. Противсіх (самовисуванець); С. М. Ратушняк (мер Ужгорода, самовисуванець); О. В. Рябоконт (юрист); П. М. Симоненко (лідер Комуністичної партії України); Л. П. Супрун (лідер Народної-демократичної партії); Ю. В. Тимошенко (прем'єр-міністр України, голова партії «Батьківщина»); С. Л. Тігіпко (лідер партії «Сильна Україна»); О. Я. Тягнибок (лідер політичного об'єднання «Свобода»); В. А. Ющенко (чинний Президент України, самовисуванець, лідер партії «Наша Україна»); В. Ф. Янукович (лідер Партії регіонів); А. П. Яценюк (лідер партії «Фронт Змін»).

Результати виборів 2010 р. були наступними: Янукович Віктор Федорович у першому турі отримав 35,32 %, а у другому – 48,95 %; Тимошенко Юлія Володимирівна у першому турі отримала 25,05 %, у другому – 45,47 %. У 2010 р. президентом України став Віктор Янукович.

Останні вибори Президента України (шості) відбулися 25 травня 2014 р. Це були позачергові вибори, які проводилися у зв'язку із вимогами майдану. Подання кандидатами документів на реєстрацію почалося 25 лютого і тривало до 30 березня 2014 р. Реєстрація кандидатів тривала до 4 квітня 2014 р. Зареєстровано 23 кандидати на пост Президента України та 23 особам відмовлено в реєстрації. Перед виборами 2 кандидатів зняли свої кандидатури (Н. Ю. Королевська, О. А. Царьов).

Кандидати отримали наступну кількість голосів виборців: О. В. Богомолець (безпартійна, активістка Майдану, самовисування) – 345 384; Ю. А. Бойко (член Партії регіонів, самовисування) – 35 928; А. В. Гриненко (безпартійний, самовисування) – 73 277; А. С. Грищенко (член політичної партії «Громадянська позиція», яка його і висунула кандидатом) – 989 029; М. М. Добкін (член Партії регіонів, самовисування) – 546 138; О. І. Клименко (голова Української народної партії, яка його і висунула кандидатом) – 10 542; В. І. Коновалюк (безпартійний, колишній регіонал, самовисування) – 69 572; Р. Р. Кузьмін (безпартійний, самовисування) – 18 689; В. С. Куйбіда (член політичної партії «Народний Рух України», яка його і висунула кандидатом) – 12 391; О. В. Ляшко (член Радикальної Партії Олега Ляшка, яка його і висунула кандидатом) – 1 500 377; М. Г. Маломуж (безпартійний, самовисування) – 23 771; П. О. Порошенко (безпартійний, самовисування, його кандидатуру підтримав «УДАР» і Віталій Кличко) – 9 857 308; В. З. Рабинович (безпартійний, самовисування) – 406 301; В. Г. Саранов (безпартійний, самовисування) – 6 232; П. М. Симоненко (член Комуністичної партії України, яка його і висунула

кандидатом) – 272 723; Ю. В. Тимошенко (голова політичної партії «Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина», яка її і висунула кандидатом) – 2 310 050; С. Л. Тігіпко (член Партії регіонів, самовисування) – 943 430; О. Я. Тягнибок (член політичної партії «Всеукраїнське об'єднання «Свобода», яка його і висунула кандидатом) – 210 476; В. П. Цушко (екс-член Соцпартії, самовисування) – 10 434; З. Н. Шкіряк (активіст Майдану, безпартійний, самовисування) – 5 021; Д. А. Ярош (член політичної партії «Правий сектор», самовисування) – 127 772 [12].

Петро Порошенко отримав на виборах 54,7 % голосів і, відповідно, не виникла необхідність у проведенні другого туру.

Президент Польської Республіки є верховним представником Польської Республіки і гарантом безперервності державної влади. Президент республіки дбає про дотримання конституції, стоїть на сторожі суверенітету і безпеки держави, а також непорушності і неподільності її території. Президент республіки виконує свої завдання в обсязі та відповідно до принципів, визначених у конституції і законах.

Відповідно до положень конституції Президент обирається народом шляхом загальних, рівних, прямих виборів таємним голосуванням. Президент республіки обирається на п'ятирічний термін повноважень і може бути обраний повторно лише один раз. Президентом республіки може бути обраний польський громадянин, який не пізніше дня виборів досяг 35 років. Кандидата висувують не менше 100 000 громадян, що володіють правом обирати в сейм. Обраним на посаду Президента республіки визнається кандидат, який одержав більше половини поданих дійсних голосів. Якщо жоден з кандидатів не отримує необхідної більшості, на чотирнадцятий день після першого голосування проводиться повторне голосування.

При повторному голосуванні вибір проводиться між двома кандидатами, які при першому голосуванні отримали найбільшу в порядку черговості кількість голосів. Якщо хтось із цих двох кандидатів відкличе згоду балотуватися, втрапить виборче право або помре, на його місце до виборів при повторному голосуванні допускається кандидат, який наступний отримав найбільшу кількість голосів у першому голосуванні. У цьому випадку дата повторного голосування відкладається ще на 14 днів. Обраним на посаду Президента республіки при повторному голосуванні визнається кандидат, який отримав більше голосів.

Вибори Президента республіки призначає маршал сейму на день, який припадає на період не раніше 100 днів і не пізніше 75 днів до закінчення терміну повноважень діючого Президента республіки, а в разі звільнення посади Президента республіки – не пізніше ніж на чотирнадцятий день після звільнення з посади з встановленням дати голосування на неробочий день, який припадає на 60-денний період з дня призначення виборів. Дійсність виборів Президента республіки підтверджує Верховний Суд [13].

З 1990 р. в Республіці Польща було проведено п'ять президентських виборів.

Президентські вибори в Польщі 1990 р. проходили в два тури 25 листопада та 9 грудня відповідно. Відбувалися вони за мажоритарною виборчою системою абсолютної більшості на основі закону від 27 вересня 1990 р. про вибори Президента Республіки Польща [16].

У виборах взяли участь п'ять кандидатів, які отримали наступну кількість голосів виборців: Лех Валенса – 6 569 889 (39,96 %); Станіслав Тиминський – 3 797 605 (23,10 %); Тадеуш Мазовецький – 2 973 364 (18,08 %); Владзімеж Цімошевич – 1 514 025 (9,21 %); Роман Бартоше – 1 176 175 (7,15 %); Лешек Мочульський – 411 516 (2,50 %) [14].

Президентом у другому турі був обраний Лех Валенса – лідер профспілки «Солідарність», який отримав у другому турі 74,25 % (10 622 696 голосів виборців). Друге місце в першому турі посів безпартійний кандидат Станіслав Тиминський. У

другому турі він отримав трохи більше голосів (25,75 %), ніж у першому (23,10 %). Перший в новітній історії прем'єр-міністр Польщі Тадеуш Мазовецький, якому пророкували друге місце і боротьбу з Лехом Валенсою, отримав лише 18,08 % голосів і посів третє місце, в результаті чого не брав участі у другому турі.

Президентські вибори в Польщі 1995 р. були другими виборами президента Польщі, що відбулися 5 та 19 листопада 1995 р. У виборах взяло участь 13 кандидатів. Крім Леха Валенси, діючого президента Польщі, свої кандидатури виставили такі політики, як колишній лідер Соціал-демократичної партії Олександр Квасневський, діяч антикомуністичної опозиції Яцек Куронь, засновник і лідер партії «Самооборона Республіки Польща» Анджей Леппер та ін.

У першому турі з відривом у 2 % переміг Олександр Квасневський. У другому турі він лише зміцнив лідерство, набравши на 3,4 % голосів більше, ніж Лех Валенса (51,7 % проти 48,3 %).

Важливу роль у зміні настроїв на користь А. Квасневського у другому турі виборів 1995 р. відіграли телевізійні дебати обох претендентів, які пройшли 12 та 15 листопада. Вони викликали неабиякий інтерес у польських виборців – їх дивилися 72 % польського населення. У ході цих теледебатів А. Квасневський позиціонував себе як поміркований демократ і прихильник національного порозуміння та єдності. Л. Валенса навпаки обрав агресивний стиль поведінки. У підсумку в голосуванні у другому турі взяла участь рекордна кількість виборців – 68,2 %. А. Квасневський отримав 51,7 % голосів, а Л. Валенса – 48,28 %. Для багатьох обрання колишнього комуніста Президентом Польщі – країни-«криголама» соціалістичної світової системи – стало великою несподіванкою, але це був закономірний підсумок невдалого управління країною політиків з табору правих, що стояли на антикомуністичних позиціях [7, с. 185].

Наступні чергові (треті) президентські вибори в Польщі відбулися 8 жовтня 2000 р. Особливістю цих виборів було те, що вони відбувалися в одному турі. У виборах взяло участь 12 кандидатів. Переконливу перемогу здобув чинний Президент Польщі Олександр Квасневський – 53,9 %. Друге місце отримав Анджей Олеховський – 17,3 %.

Перемога О. Квасневського означала нормальні стосунки із сусідами, а в першу чергу з Україною. Нова сторінка історичних зв'язків українського та польського народів пов'язана з процесом формування та реалізації стратегічного партнерства в умовах розгортання європейської інтеграції. Варшава стала однією з перших східноєвропейських столиць, яка почала інтенсивно розвивати договірно-правову базу двосторонніх відносин із Києвом після здобуття Україною незалежності [2, с. 203].

Президентські вибори в Польщі 2005 р. відбувалися в два тури (9 і 23 жовтня відповідно). Це були перші вибори, які проходили після вступу країни до ЄС. У першому турі виборів взяло участь 12 кандидатів, четверо з яких набрали більше 10 % голосів.

Результати першого туру були наступні: Дональд Туск отримав 5 429 666 голосів виборців (36,33 %); Лех Качинський – 4 947 927 (33,10 %); Анджей Леппер – 2 259 094 (15,11 %); Марек Боровський – 1 544 642 (10,33 %); Ярослав Каліновський – 269 316 (1,8 %); Януш Корвін-Мікке – 214 116 (1,43 %); Хенрика Бошняк – 188 598 (1,26 %); Лівіуш Ілаш – 31 691 (0,21 %); Станіслав Тиминський – 23 545 (0,16 %); Лешек Бубель – 18 828 (0,13 %); Ян Пишко – 10 371 (0,07 %); Адам Сломка – 8 895 (0,06 %) [15].

У другий тур вийшли Лех Качинський, який набрав 8 257 468 (54,04 %) голосів, і Дональд Туск – 7 022 319 (45,96 %). Отже, за результатами другого туру Президентом Польщі було обрано Леха Качинського.

У зв'язку із загибеллю президента країни Леха Качиньського 20 червня 2010 р. відбулися дострокові вибори президента. За результатами першого туру жоден із десяти кандидатів не набрав більшість голосів. 4 липня 2010 р. відбувся другий тур, в якому Броніслав Коморовський (кандидат від партії «Громадянська платформа»), набравши 53,01 %, переміг Ярослава Качиньського (кандидата від партії «Право і справедливість»).

Починаючи з 1990 р., в Республіці Польща проводилося п'ять президентських виборів. Виборча активність за цей період часу була найнижчою в 2005 р. і становила всього 49,74 % у першому турі та 50,99 % – у другому, а найвищою була у 1995 р. – 64,7 % у першому турі та 68,2 % – у другому. В Україні спостерігається значно вища явка виборців. Найвища виборча активність на президентських виборах зафіксована у 1991 р. – 84,32 %, а найменша – у 2014 р. (трохи більше 60 %). Участь у виборах у Польщі, як і в Україні, є добровільною, тобто виборець сам вирішує, чи йти йому на вибори. Хоча ця добровільність веде до щоразу нижчої активності.

Таблиця 1

Виборча активність у президентських виборах України та Польщі 1990–2014 рр.

Роки проведення	Президентські вибори в Україні	Президентські вибори в Польщі
1990		1 тур – 60,6 % 2 тур – 53,4 %
1991	84,32 %	
1994	1 тур – 70,62 % 2 тур – 71,74 %	
1995		1 тур – 64,7 % 2 тур – 68,2 %
1999	1 тур – 70,19 % 2 тур – 74,92 %	
2000		61,12 %
2004	1 тур – 74,56 % 2 тур – 80,44 % 3 тур – 77,20 %	
2005		1 тур – 49,74 % 2 тур – 50,99 %
2010	1 тур – 66,76 % 2 тур – 69,15 %	1 тур – 54,94 % 2 тур – 55,31 %
2014	60,29 %	

Таблиця складена на основі даних Центральної виборчої комісії України (<http://www.cvk.gov.ua/>) та Державної виборчої комісії Республіки Польща (<http://www.pkw.gov.pl>).

За досліджуваній період в Україні тільки двічі президента було обрано у першому турі (1991 р., 2014 р.), у Польщі один тур президентських виборів відбувався тільки у 2000 р. Дострокові президентські вибори в Польщі мали місце тільки один раз (2010 р.) у зв'язку із загибеллю президента країни Леха Качиньського. Дострокові вибори в Україні відбувалися двічі – у 1994 р. та 2014 р.

Наступні чергові вибори в Польщі заплановані на 10 травня 2015 р., а в Україні на 2019 р. Вибори президента Польщі у 2015 р. вперше будуть проходити за положеннями Виборчого кодексу, який був прийнятий у 2011 р.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

- Андрусечко П. Президентські вибори по-українськи / Петро Андрусечко // Український журнал. – 2010. – № 1. – С. 29–30.
- Буглай Н. М. Президентські вибори 2000 року в Польщі та вступ країни до Європейського Союзу / Н. М. Буглай // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Сер. : Історичні науки. – 2013. – Вип. 3.35. – С. 202–206.
- Вибори Президента України 1999. Інформаційно-аналітичне видання / Центральна виборча комісія ; редкол.: М. М. Рябець (голова) та ін. – К., 2000. – 395 с.
- Електоральна карта Львівщини у міжрегіональному зрізі [Електронний ресурс]. – Львів : ЦПД, 2010. – 168 с. – Режим доступу : http://www.lnu.edu.ua/faculty/Phil/El_karta_knyzka/el_hystory_ukraine-1994.htm
- Конституція України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – ст. 141. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр/page2>
- Корж І. Вибори в незалежній Україні / Ірина Корж // Вісник Центральної виборчої комісії. – 2007. – №1 (7). – С. 93–95.
- Поліщук І. Електоральний процес в Україні і Польщі в посткомуністичний період: політико-культурний аспект / І. Поліщук // Studia politologica Ucraino-Polona. – 2012. – Вип. 2. – С. 178–190.
- Про вибори Президента України [Електронний ресурс] // Верховна Рада УРСР; Закон від 05.07.1991 № 1297-XII. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1297-12>
- Про вибори Президента України [Електронний ресурс] // Верховна Рада України; Закон від 05.03.1999 № 474-XIV. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/474-14/page>
- Результати голосування 31.10.1999 року [Електронний ресурс] // Офіційний сайт ЦВК. – Режим доступу : <http://www.cvk.gov.ua/pls/vp1999/WEBPROC0>
- Результати голосування 14.11.1999 року [Електронний ресурс] // Офіційний сайт ЦВК. – Режим доступу : <http://www.cvk.gov.ua/pls/vp1999/WEBPROC0>
- Позачергові вибори Президента України 25 травня 2014 року. Протокол Центральної виборчої комісії про результати виборів Президента України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.cvk.gov.ua/info/protokol_cvk_25052014.pdf
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm>.
- Obwieszczenie Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 26 listopada 1990 r. o wynikach głosowania i wyniku wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, zarządzonych na dzień 25 listopada 1990 r. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://isip.sejm.gov.pl/Download?id=WDU19900830483&type=2>
- Obwieszczenie Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 10 października 2005 r. o wynikach głosowania i wyniku wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, zarządzonych na dzień 9 października 2005 r. Dz.U. 2005 nr 200 poz. 1647.
- Ustawa z dnia 27 września 1990 r. o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Dz.U. 1990 Nr 67 poz. 398.